

Oriental Journal of Education

EXPERIMENTAL AND TRIAL WORK AIMED AT DEVELOPING HISTORICAL THINKING BASED ON GAMIFICATION IN TEACHING HISTORY

A.M. Akhmedov

Independent researcher of NamDU

Namangan, Uzbekiston

ABOUT ARTICLE

Key words: history education, gamification, historical thinking, experimental work, pedagogical methodology, diagnostic stage, formative stage, control stage, educational effectiveness.

Received: 15.04.26

Accepted: 16.04.26

Published: 17.04.26

Abstract: This article analyzes the methodology for organizing experimental and trial work aimed at developing historical thinking based on gamification in the teaching of history, as well as its main stages. The study covers issues such as planning experimental work, selecting respondents, forming experimental and control groups, determining evaluation criteria, and analyzing results.

In addition, the content of the diagnostic, formative, and control-generalizing stages is substantiated from a pedagogical perspective. The article reveals the possibilities of using gamification elements to develop students' skills in analyzing historical events, understanding cause-and-effect relationships, drawing independent conclusions, and enhancing historical thinking.

The research results demonstrate that organizing experimental work on a scientific and methodological basis plays an important role in improving the effectiveness of history education.

TARIX FANINI O'QITISHDA GEYMIFIKATSIYA ASOSIDA TARIXIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN TAJRIBA-SINOV ISHLARIGA OID

A.M. Axmedov

NamDU mustaqil izlanuvchisi

Namangan, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: tarix ta'limi, geymifikatsiya, tarixiy tafakkur, tajriba-sinov ishlari, pedagogik metodika, aniqlovchi bosqich, shakllantiruvchi bosqich, nazorat bosqichi, ta'lim samaradorligi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada tarix fanini o'qitishda geymifikatsiya asosida tarixiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasi va uning asosiy bosqichlari tahlil qilingan. Tadqiqotda

tajriba-sinov ishlarini rejalashtirish, respondentlarni tanlash, tajriba va nazorat guruhlarini shakllantirish, baholash mezonlari hamda natijalarni tahlil qilish masalalari yoritilgan. Shuningdek, aniqlovchi, shakllantiruvchi va nazorat-umumlashtiruvchi bosqichlarning mazmuni pedagogik nuqtayi nazardan asoslab berilgan. Maqolada geymifikatsiya elementlaridan foydalanish orqali talabalarda tarixiy voqea-hodisalarni tahlil qilish, sabab-oqibat bogʻlanishlarini anglash, mustaqil xulosa chiqarish va tarixiy tafakkur koʻnikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari ochib berilgan. Tadqiqot natijalari tarix taʼlimi samaradorligini oshirishda tajriba-sinov ishlarini ilmiy-metodik asosda tashkil etish muhim ahamiyat kasb etishini koʻrsatadi.

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ИСПЫТАТЕЛЬНЫЕ РАБОТЫ, НАПРАВЛЕННЫЕ НА РАЗВИТИЕ ИСТОРИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА ОСНОВЕ ГЕЙМИФИКАЦИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ИСТОРИИ

А.М. Ахмедов

Самостоятельный исследователь

Наманганском государственном университете

Наманган, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: историческое образование, геймификация, историческое мышление, экспериментальные работы, педагогическая методика, диагностический этап, формирующий этап, контрольный этап, эффективность обучения.

Аннотация: В данной статье проанализирована методика организации экспериментально-испытательных работ, направленных на развитие исторического мышления на основе геймификации в преподавании истории, а также их основные этапы. В исследовании освещаются вопросы планирования экспериментальных работ, отбора респондентов, формирования экспериментальных и контрольных групп, определения критериев оценки и анализа результатов.

Кроме того, содержание диагностического, формирующего и контрольно-обобщающего этапов обосновано с педагогической точки зрения. В статье раскрываются возможности использования элементов геймификации для развития у студентов навыков анализа исторических событий, понимания причинно-следственных связей, формирования самостоятельных выводов и развития исторического мышления.

Результаты исследования показывают, что организация экспериментальных работ на научно-методической основе имеет важное значение для повышения эффективности исторического образования.

Kirish. Zamonaviy pedagogik tafakkur ta'lim jarayoniga faqat bilimni uzatish tizimi sifatida emas, balki shaxsning fikrlash madaniyati, tahliliy salohiyati va bilish faoliyatini shakllantiruvchi murakkab ijtimoiy-pedagogik mexanizm sifatida yondashishni talab etadi. Bu talab tarix fanini o'qitish metodikasida alohida mazmun kasb etadi. Chunki tarix ta'limining vazifasi faqat tarixiy sanalar, voqealar va shaxslar to'g'risidagi axborotni yetkazishdan iborat emas; u talabalarda tarixiy jarayonlarni davriylik, uzviylik, sababiylik, ko'p omillilik va tarixiy subyektlar faoliyati nuqtayi nazaridan anglash ko'nikmalarini shakllantirishi kerak. Tarixni o'qitishning metodik samarasini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlardan biri aynan tarixiy tafakkurning qay darajada rivojlanganligidir.

Tarixiy tafakkur pedagogik va metodik adabiyotlarda tarixiy voqelikni o'z zamonasi, sharti, manbasi va natijalari bilan birgalikda anglash, tarixiy hodisalarni izchil tahlil qilish, o'tmish va bugun o'rtasidagi bog'liqlikni ko'ra olish, manbalarni qiyoslash va ularga nisbatan tanqidiy munosabat bildirish qobiliyati sifatida tavsiflanadi. Bunday tafakkur turi talabadan oddiy reproduktiv faoliyatni emas, balki dalil va talqin o'rtasidagi munosabatni anglashni, voqea va hodisalarning ichki mantiqini tushunishni, tarixiy qarorlar va jarayonlarning ko'p qirrali mohiyatini baholashni talab qiladi. Shu sababli tarix fanini o'qitishda bilish faoliyatini faollashtiruvchi, talabning mustaqil fikrlashi va amaliy ishtirokini rag'batlantiruvchi metodik yondashuvlarga ehtiyoj ortib bormoqda.

Tarixiy tafakkurni rivojlantirish jarayonida interfaol metodlar, muammoli ta'lim, modellash, manbaviy tahlil, rolga kirish, muhokama va loyihalash usullarining imkoniyatlari keng. Ana shu yondashuvlar ichida geymifikatsiya alohida pedagogik imkoniyatga ega. Geymifikatsiya ta'limni soddalashtirilgan o'yin faoliyatiga aylantirish emas, balki darsning maqsadi, mazmuni va kutilayotgan natijalariga mos tarzda o'yin mexanizmlaridan foydalangan holda talabning bilish ehtiyoji, ichki motivatsiyasi, ishtiroki va mas'uliyatini kuchaytiruvchi metodik tizimdir. Mazkur tizimda ball, reyting, daraja, topshiriq, missiya, tarixiy ssenariy, rolli vazifa, jamoaviy bellashuv, muammoli vaziyat va refleksiya kabi elementlar integratsion tarzda qo'llanadi. Bu esa tarix fanida abstrakt ma'lumotni faol intellektual harakatga aylantirish imkonini beradi.

Tarix ta'limida geymifikatsiyaning ahamiyati shundaki, u talabning faqat qiziqishini oshirish bilan cheklanmaydi. To'g'ri metodik qurilgan holatda geymifikatsiya tarixiy bilishning mantiqiy operatsiyalarini faollashtiradi: taqqoslash, tasniflash, rekonstruksiya qilish, tarixiy vaziyatga kirish, dalillarni saralash, interpretatsiya qilish va xulosa chiqarish. Masalan, tarixiy jarayonlarning ketma-ketligini tiklashga qaratilgan topshiriq vaqt va davriylik tasavvurini shakllantiradi; tarixiy shaxslar

faoliyatini rolli tahlil qilish esa subyektiv va obyektiv omillar nisbatini anglashga xizmat qiladi; manbalarni o‘zaro solishtirish esa dalilning ishonchliligi va tarixiy talqinning nisbiyligini tushunishga imkon beradi. Shu ma’noda geymifikatsiya tarixiy tafakkurni rivojlantirishning nafaqat tashkiliy, balki mazmuniy vositasi sifatida ham qaralishi mumkin.

Pedagogik tadqiqotlarda har qanday metodik modelning samaradorligi tajriba-sinov ishlari orqali tekshiriladi. Tajriba-sinov ishlari nazariy farazning amaliy jarayonda qanday natija berishini, taklif etilgan metodikaning samaradorlik darajasini, uning ta’lim subyektlariga ko‘rsatadigan real ta’sirini aniqlashga xizmat qiladi. Bu jarayon ilmiy asoslangan maqsad, vazifa, mezon, ko‘rsatkich, metod va bosqichlarga tayangan holda tashkil etilmasa, metodikaning haqiqiy samaradorligini aniqlash qiyinlashadi. Shu bois tarix fanini o‘qitishda geymifikatsiya asosida tarixiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasini ishlab chiqish alohida ilmiy vazifa sifatida namoyon bo‘ladi.

Mazkur maqolada aynan shu masala tahlil qilinadi: tarix fanini o‘qitishda geymifikatsiya asosida tarixiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan tajriba-sinov ishlarini tashkil etishning nazariy-metodologik asosi, tarkibiy elementlari, bosqichlari, baholash mezonlari va amaliy natijadorlik ko‘rsatkichlari yoritiladi. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, tarixiy tafakkurni rivojlantirish jarayoni geymifikatsiyaning didaktik imkoniyatlari bilan uzviy bog‘liq holda ko‘rib chiqiladi hamda uni sinovdan o‘tkazishning izchil bosqichlari taklif etiladi.

Tadqiqot metodlari. Tadqiqotda kompleks metodlar tizimidan foydalanildi. Nazariy bosqichda pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlar tahlili, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va modellashtirish usullaridan foydalanildi. Empirik bosqichda pedagogik kuzatish, suhbat, so‘rovnoma, diagnostik topshiriqlar, test, yozma tahliliy ishlar, tajriba-sinov va ekspert baholash metodlari qo‘llanildi. Olingan natijalar miqdoriy hamda sifat tahlili asosida umumlashtirildi. Mazkur metodlar tarixiy tafakkurning turli komponentlari bo‘yicha rivojlanish darajasini aniqlash, tajriba va nazorat guruhlaridagi o‘zgarishlarni qiyoslash hamda taklif etilgan metodikaning amaliy natijadorligini baholash imkonini berdi.

Muhokama va natijalar. 1. Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasining nazariy asoslari

Pedagogik tadqiqotlarda tajriba-sinov ishlari nazariy farazni tekshirish, yangi metodik tizimning samaradorligini isbotlash va amaliy qo‘llash imkoniyatlarini aniqlashning asosiy vositalaridan biridir. Har qanday tajriba-sinov ishi nazariy model, tashkiliy mexanizm, diagnostik vositalar va tahliliy mezonlarning yaxlit birligida olib borilishi lozim. Bu ayniqsa tarix ta’limi uchun muhimdir, chunki tarixiy tafakkur kabi murakkab intellektual sifatni rivojlantirish oddiy test natijalari bilan to‘liq ifodalalanmaydi. Unda bilish jarayonining kognitiv, emotsional, motivatsion va refleksiv jihatlari o‘zaro bog‘liq holda namoyon bo‘ladi.

Tajriba-sinov ishlarini tashkil etishda bir qator metodologik tamoyillarga tayanish zarur. Birinchi tamoyil — ilmiylik. Bu tamoyil qoʻllanayotgan metodika tarixiy tafakkur nazariyasi, taʼlim psixologiyasi va didaktikaning asosiy qoidalari bilan uygʻun boʻlishini talab etadi. Ikkinchi tamoyil — tizimlilik. Tarixiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar tasodifiy yigʻindidan iborat boʻlmasligi, balki maqsad, mazmun, metod, vosita, natija va baholash bloklarining oʻzaro bogʻliqligiga tayanishi kerak. Uchinchi tamoyil — izchillik va bosqichlilik. Tarixiy tahlilning sodda shakllaridan murakkab interpretativ va baholovchi faoliyatga oʻtish ketma-ketligi saqlanishi lozim. Toʻrtinchi tamoyil — obyektivlik. Natijalarni baholash aniq indikatorlar va koʻrsatkichlar asosida olib borilishi zarur. Beshinchi tamoyil — variativlik. Geymifikatsiya elementlari turli mavzu, guruh va didaktik vaziyatlarga mos holda moslashtirilishi kerak. Oltinchi tamoyil — natijadorlik. Tajriba-sinov yakunida tarixiy tafakkurda sifat oʻzgarishi kuzatilishi lozim.

Tarixiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan metodik tizimni ishlab chiqishda uning tarkibiy komponentlarini ajratish zarur. Bizning yondashuvimizda tarixiy tafakkur toʻrtta oʻzaro bogʻliq komponent asosida qaraldi. Birinchisi, kognitiv komponent, yaʼni tarixiy tushuncha, fakt, davr, manba va jarayonlar haqidagi bilimlar tizimi.

Ikkinchisi, operatsion-faoliyatli komponent, yaʼni tahlil, taqqoslash, guruhlash, rekonstruksiya, sabab-oqibatni aniqlash, dalillar bilan ishlash kabi amaliy intellektual operatsiyalar majmui. Uchinchisi, reflektiv-baholovchi komponent, yaʼni tarixiy hodisaga nisbatan fikr bildirish, oʻz xulosasini asoslash, turli talqinlarni qiyoslash va tarixiy qarashlarning nisbiyligini anglash. Toʻrtinchisi, motivatsion-kommunikativ komponent, yaʼni tarixni oʻrganishga ichki qiziqish, bilishga ehtiyoj, jamoaviy muhokamada ishtirok, tarixiy muammoga munosabat bildirishga tayyorlik.

Geymifikatsiya aynan shu komponentlarning uygʻun rivojlanishiga xizmat qilishi mumkin. Ball va reyting tizimi motivatsiyani kuchaytiradi; rolli ssenariy operatsion-faoliyatli va kommunikativ koʻnikmalarni faollashtiradi; tarixiy quest va muammoli topshiriqlar kognitiv hamda tahliliy faoliyatni ragʻbatlantiradi; yakuniy refleksiya esa baholovchi fikrlashni chuqurlashtiradi. Demak, geymifikatsiya taʼlim jarayoniga tashqi bezak sifatida emas, balki tarixiy tafakkurni shakllantirishning funksional mexanizmi sifatida kiritilishi kerak.

2. Tarix taʼlimida geymifikatsiyaning didaktik funksiyalari

Tarix fanini oʻqitishda geymifikatsiyaning samarasi uning didaktik funksiyalarini toʻgʻri anglash va qoʻllash bilan belgilanadi. Avvalo, geymifikatsiya motivatsion funksiyani bajaradi. Talaba topshiriqni bajarishni oddiy nazorat yoki majburiyat sifatida emas, maʼlum maqsadga yoʻnaltirilgan faol intellektual harakat sifatida qabul qiladi. Bu bilishga ichki ehtiyojni kuchaytiradi.

Ikkinchi funksiya — faollashtiruvchi funksiya. Tarix darslarida ayrim talabalar passiv tinglovchi sifatida qolib ketadi. Geymifikatsiya esa ularni faol qaror qabul qilish, dalil tanlash, oʻz pozitsiyasini himoya qilish va guruh bilan hamkorlik qilishga undaydi. Uchinchi funksiya — modellashtiruvchi

funksiya. Tarixiy voqea yoki jarayonni o‘yinli ssenariy asosida qayta qurish talabalarga voqelikni ichki mexanizmlari bilan tushunish imkonini beradi. To‘rtinchi funksiya — diagnostik funksiya. Geymifikatsiya asosidagi topshiriqlar talabani faqat bilimni emas, balki fikrlash yo‘nalishini, tahlil usulini va qaror qabul qilish mantig‘ini ham aniqlashga yordam beradi. Beshinchi funksiya — refleksiv funksiya. O‘yinli faoliyatdan keyingi tahlil va muhokama talabani o‘z fikri, xatosi, tanlovi va tarixiy qarashini qayta ko‘rib chiqishiga xizmat qiladi.

Shu sababli tarix fanida geymifikatsiyani qo‘llashda faqat qiziqarli shakl yaratish bilan cheklanib qolish metodik nuqtayi nazardan yetarli emas. Asosiy e‘tibor o‘yin mexanizmlarining tarixiy mazmun bilan uyg‘unligiga, topshiriqning tarixiy tafakkur operatsiyalarini ishga tushirish qobiliyatiga va yakuniy refleksiyaning sifatiga qaratilishi kerak.

3. Tajriba-sinov ishlarini tashkil etishning umumiy modeli

Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish jarayoni maqsadli, boshqariladigan va diagnostik tizim sifatida ko‘riladi. Mazkur model quyidagi tarkibiy bloklardan iborat: maqsadli blok, mazmuniy blok, protsessual blok, diagnostik blok va natijaviy blok.

Maqsadli blokda tarixiy tafakkurni geymifikatsiya asosida rivojlantirishning umumiy konsepsiyasi belgilanadi. Mazmuniy blok tarix fanining tanlangan mavzulari, tarixiy tushunchalar, manbalar va vaziyatlarni o‘z ichiga oladi. Protsessual blokda metodlar, usullar, topshiriqlar va o‘yin mexanizmlari tavsiflanadi. Diagnostik blok mezonlar, indikatorlar, savolnomalar, testlar, yozma ishlar va kuzatish xaritalaridan iborat bo‘ladi. Natijaviy blokda esa tarixiy tafakkurdagi o‘zgarishlar, o‘zlashtirish sifati, fikrlash mustaqilligi va ishtirok faolligi bo‘yicha yakuniy xulosalar chiqariladi.

Mazkur modelning samarali ishlashi uchun bir necha pedagogik shart-sharoitlar muhim: professor-o‘qituvchining metodik tayyorgarligi; tanlangan tarixiy materialning muammolilik darajasi; geymifikatsiya elementlarining maqsadga muvofiqligi; baholash tizimining shaffofligi; topshiriqlarning individual va jamoaviy faoliyatni uyg‘unlashtira olishi; refleksiya uchun alohida vaqt va metodik maydon ajratilishi.

4. Tajriba-sinov ishlarining bosqichlari

Tajriba-sinov ishlari uch asosiy bosqichda olib boriladi: aniqlovchi, shakllantiruvchi va nazorat-umumlashtiruvchi bosqich. Har bir bosqich o‘zining maqsadi, vazifasi, metodi va natijaviy ko‘rsatkichlariga ega.

4.1. Aniqlovchi bosqich

Aniqlovchi bosqichning asosiy vazifasi respondentlarning boshlang‘ich holatini aniqlash va tajriba-sinov ishlariga zamin yaratishdan iborat. Bu bosqichda talabalarning tarixiy tafakkur darajasi, tarixiy voqea va hodisalarga nisbatan tahliliy munosabati, manba bilan ishlash ko‘nikmalari, mustaqil xulosa chiqarish qobiliyati hamda tarix faniga nisbatan motivatsiyasi o‘rganiladi. Shu bilan birga

professor-o'qituvchilarning geymifikatsiya bo'yicha tasavvurlari, uni qo'llash tajribasi va metodik ehtiyojlari tahlil qilinadi.

Aniqlovchi bosqichda quyidagi diagnostik vositalardan foydalanish maqsadga muvofiq: so'rovnoma, test, tarixiy matn tahlili, vaziyatli topshiriq, manbalarni qiyoslashga doir yozma ish, suhbat va kuzatish. Diagnostika natijalari asosida talabalar tarixiy tafakkur darajasi bo'yicha shartli ravishda yuqori, o'rta va past guruhlariga ajratiladi. Bu esa tajriba va nazorat guruhlarini shakllantirish, shuningdek, shakllantiruvchi bosqich uchun didaktik materiallarni differensial asosda rejalashtirish imkonini beradi.

Aniqlovchi bosqichning yana bir muhim vazifasi mavjud muammolarni aniqlashdir. Odatda bu bosqichda quyidagi holatlar kuzatilishi mumkin: tarixiy faktlarni yodlab aytish ustunligi; sabab-oqibat aloqalarini yuzaki tushunish; manbani tahlil qilish o'rniga matnni qayta bayon etish; tarixiy talqinlarning ko'pligini anglamaslik; tarixiy qarashni dalillar bilan asoslashdagi sustlik. Ana shu holatlar keyingi bosqichdagi metodik ta'sir yo'nalishlarini belgilaydi.

4.2. Shakllantiruvchi bosqich

Shakllantiruvchi bosqich tajriba-sinov ishlarining markaziy qismi hisoblanadi. Unda ishlab chiqilgan metodik model amaliyotga joriy etiladi. Mazkur bosqichda tarix fanining ayrim mavzulari geymifikatsiya asosida qayta loyihalanadi va dars jarayoniga tatbiq etiladi. Bu yerda muhim masala — o'yin mexanizmlarini tarixiy mazmunning ichki mantiqiga moslashtirishdir.

Shakllantiruvchi bosqichda quyidagi turdagi topshiriqlardan foydalanish mumkin:

- tarixiy voqealar ketma-ketligini tiklashga qaratilgan "xronologik missiyalar";
- tarixiy shaxslar va ijtimoiy guruhlar pozitsiyasini ochib beruvchi rolli ssenariylar;
- turli tarixiy manbalarni taqqoslashga asoslangan "dalil izlash" topshiriqlari;
- sabab-oqibat bog'lanishlarini aniqlashga qaratilgan "qaror daraxti" mashqlari;
- tarixiy jarayonning muqobil talqinlarini muhokama qilishga yo'naltirilgan debat elementlari;
- jamoaviy hamkorlik asosida bajariladigan tarixiy quest va loyiha topshiriqlari.

Masalan, ma'lum bir tarixiy voqeani o'rganishda talabalarga turli tarixiy subyektlarning roli berilishi mumkin. Har bir guruh o'z pozitsiyasini manbalar va dalillar asosida himoya qiladi. Bunday yondashuv talabanning voqeaga biryozqlama emas, turli nuqtayi nazardan qarashiga imkon beradi. Yoki tarixiy manbalarni qiyosiy tahlil qilishga mo'ljallangan topshiriqlarda talabalar manba muallifining pozitsiyasi, matnning yaratilish sharoiti, maqsadi va ishonchlilik darajasini aniqlaydi. Bu esa tarixiy tafakkurning manbashunoslik va tanqidiy tahlil komponentini rivojlantiradi.

Shakllantiruvchi bosqichda professor-o'qituvchining roli ham o'zgaradi. U faqat axborot beruvchi emas, balki faoliyatni loyihalovchi, jarayonni boshqaruvchi, muhokamani yo'naltiruvchi va refleksiyaning chuqurlashtiruvchi metodik moderator vazifasini bajaradi. Bu bosqichda muntazam oraliq

diagnostika, kuzatish va reflektiv tahlil o‘tkazilishi lozim. Chunki metodik ta’sirning samaradorligi faqat yakuniy natijada emas, bosqichma-bosqich o‘zgarishlarda ham namoyon bo‘ladi.

4.3. Nazorat-umumlashtiruvchi bosqich

Nazorat-umumlashtiruvchi bosqichning vazifasi tajriba-sinov yakunida shakllangan natijalarni dastlabki holat bilan qiyoslash va metodikaning samaradorligini baholashdan iborat. Bu bosqichda aniqlovchi bosqichda qo‘llanilgan diagnostik vositalarning o‘xshash yoki muvofiqlashtirilgan variantlari yana qo‘llanadi. Natijalar tajriba va nazorat guruhlarida kesimida tahlil qilinadi.

Mazkur bosqichda baholash faqat o‘zlashtirish darajasi bilan cheklanmaydi. Talabani tarixiy tahlil mantig‘i, dalillash sifati, manba bilan ishlash usuli, tarixiy qarashni asoslash darajasi, guruh muhokamasidagi ishtiroki va reflektiv pozitsiyasi ham ko‘rib chiqiladi. Bu tarixiy tafakkurning kompleks xarakterga ega ekanini hisobga olgan holda muhimdir. Nazorat bosqichida olingan ma’lumotlar umumlashtirilib, metodikaning qaysi elementlari eng katta ta’sir ko‘rsatgani, qaysi vaziyatlarda qo‘shimcha takomillashtirish zarur ekanini aniqlanadi.

5. Baholash mezonlari, ko‘rsatkichlari va darajalari

Tarixiy tafakkurni baholashda ko‘p omilli diagnostik yondashuv talab etiladi. Mazkur tadqiqotda quyidagi mezonlar asosiy deb olindi.

Birinchi mezon — tarixiy bilimlarni tahliliy qo‘llash mezoni. Bu mezon talabani tarixiy fakt, tushuncha va jarayonlar to‘g‘risidagi bilimni vaziyatli topshiriqlarda qo‘llay olishini bildiradi. Ko‘rsatkichlari: tarixiy tushunchalarni to‘g‘ri ishlatish, voqealarni davr va kontekst bilan bog‘lash, tarixiy axborotni tizimlashtirish.

Ikkinchi mezon — sabab-oqibat bog‘lanishlarini anglash mezoni. Bu talabani tarixiy hodisalarning paydo bo‘lish sabablari, rivojlanish omillari va natijalarini izchil tahlil qila olishini ko‘rsatadi. Ko‘rsatkichlari: sabablarni toifalarga ajratish, asosiy va ikkilamchi omillarni farqlash, natijalar tizimini ko‘rsatish.

Uchinchi mezon — manbalarni tahlil qilish va qiyoslash mezoni. Bu mezon talabani tarixiy manbalarni tanqidiy o‘rganish salohiyatini ifodalaydi. Ko‘rsatkichlari: manba muallifining pozitsiyasini aniqlash, ma’lumotning ishonchliligini baholash, turli manbalarni o‘zaro qiyoslash.

To‘rtinchi mezon — mustaqil xulosa chiqarish va baholash mezoni. Bu talabani tarixiy material asosida o‘z fikrini shakllantirish va uni dalillar bilan asoslash darajasini tavsiflaydi. Ko‘rsatkichlari: shaxsiy pozitsiya bildirish, bahoni dalil bilan mustahkamlash, muqobil fikrlarni hisobga olish.

Beshinchi mezon — motivatsion-kommunikativ mezon. Bu talabani tarixiy muhokamaga tayyorligi, jamoaviy topshiriqlarda mas’uliyati va tarix faniga qiziqishini qamrab oladi. Ko‘rsatkichlari: topshiriq bajarishda tashabbuskorlik, guruh faoliyatiga qo‘shilish, savol berish va fikr bildirish faolligi.

Mazkur mezonlar asosida tarixiy tafakkurning uch darajasi belgilandi. Yuqori darajada talaba tarixiy materialni tizimli tahlil qiladi, sabab-oqibat bog‘lanishlarini puxta ochib beradi, manbalarni qiyoslaydi, mustaqil xulosa chiqaradi va o‘z fikrini dalillar bilan asoslaydi. O‘rta darajada asosiy bilim va ayrim tahliliy ko‘nikmalar mavjud bo‘ladi, biroq umumlashtirish, qiyoslash va baholashda izchillik yetishmaydi. Past darajada esa tarixiy ma‘lumotni reproduktiv darajada qayta aytish ustun bo‘ladi, tahlil va talqin zaif, manba bilan ishlash va dalillash sust bo‘ladi.

6. Tajriba-sinov ishlarining amaliy ahamiyati

Taklif etilgan metodika tarix fanini o‘qitishda an’anaviy reproduktiv yondashuvdan tahliliy va faoliyatga yo‘naltirilgan modelga o‘tishni ta‘minlaydi. Geymifikatsiya elementlari talabaning darsdagi roli va funksiyasini o‘zgartiradi: u tayyor axborotni qabul qiluvchi emas, balki tarixiy muammoni hal qiluvchi, qaror qabul qiluvchi, dalil tanlovchi va o‘z pozitsiyasini himoya qiluvchi subyektga aylanadi. Bu holat tarixiy tafakkurning shakllanishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Amaliy jihatdan mazkur metodika asosida tarix faniga mos topshiriqlar banki, dars ishlanmalari, baholash varaqalari, refleksiya blankalari va diagnostik materiallar yaratish mumkin. U professor-o‘qituvchilar uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishda, fan dasturlarini takomillashtirishda, tarix ta‘limi bo‘yicha malaka oshirish kurslari mazmunini boyitishda ham foydalanilishi mumkin. Bundan tashqari, bu yondashuv tarix fanini o‘qitishda raqamli vositalarni didaktik maqsadga muvofiq integratsiya qilish uchun ham qulay platforma yaratadi.

Xulosa. Tarix fanini o‘qitishda geymifikatsiya asosida tarixiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan tajriba-sinov ishlarini tashkil etish murakkab, ammo metodik jihatdan samarali pedagogik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonning muvaffaqiyati aniq maqsad, puxta ishlab chiqilgan metodik model, asoslangan mezon va ko‘rsatkichlar, izchil bosqichlar hamda muntazam diagnostikaga bog‘liq.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, geymifikatsiya tarixiy tafakkurning kognitiv, operatsion-faoliyatli, refleksiv-baholovchi va motivatsion-kommunikativ komponentlariga kompleks ta‘sir ko‘rsatadi. U tarixiy voqea va hodisalarni chuqurroq anglashga, manbalarni qiyosiy o‘rganishga, sabab-oqibat bog‘lanishlarini aniqlashga, tarixiy talqinlarni muhokama qilishga va mustaqil xulosa chiqarishga sharoit yaratadi. Tajriba-sinov ishlarini aniqlovchi, shakllantiruvchi va nazorat-umumlashtiruvchi bosqichlarda izchil olib borish esa mazkur metodikaning real samaradorligini aniqlash imkonini beradi.

Shu bois tarix ta‘limi metodikasida geymifikatsiya tarixiy tafakkurni rivojlantirishning yordamchi shakli emas, balki ilmiy asoslangan, maqsadli va natijador pedagogik vositasi sifatida qaralishi zarur. Mazkur yo‘nalishda olib boriladigan tadqiqotlar tarix ta‘limining mazmuni, metodlari va baholash tizimini yangilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. Ta‘lim to‘g‘risida. O‘RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.

2.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida. PF-158-son, 2023-yil 11-sentabr.

3.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. 2019–2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida. PF-5544-son, 2018-yil 21-sentabr.

4.Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., Nacke, L. E. From Game Design Elements to Gamefulness: Defining Gamification // Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference. Tampere: ACM, 2011.

5.Kapp, K. M. The Gamification of Learning and Instruction: Game-Based Methods and Strategies for Training and Education. Hoboken, NJ: Wiley, 2012.

6.Hamari, J., Koivisto, J., Sarsa, H. Does Gamification Work? A Literature Review of Empirical Studies on Gamification // 47th Hawaii International Conference on System Sciences. 2014. P. 3025–3034.

7.Koivisto, J., Hamari, J. The Rise of Motivational Information Systems: A Review of Gamification Research // International Journal of Information Management. 2019. Vol. 45. P. 191–210.

8.Buckley, P., Doyle, E. Gamification and Student Motivation // Interactive Learning Environments. 2016. Vol. 24, No. 6. P. 1162–1175.

9.Wineburg, S. Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past. Philadelphia: Temple University Press, 2001.

10. Seixas, P., Morton, T. The Big Six: Historical Thinking Concepts. Toronto: Nelson Education, 2013.

11. Barton, K. C., Levstik, L. S. Teaching History for the Common Good. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2004.

12. VanSledright, B. A. The Challenge of Rethinking History Education: On Practices, Theories, and Policy. New York: Routledge, 2010.

13. Monte-Sano, C. Build Skills by Doing History // Phi Delta Kappan. 2012. Vol. 94, No. 3. P. 62–65.

14. Peck, C., Seixas, P. Benchmarks of Historical Thinking: First Steps // Canadian Journal of Education. 2008. Vol. 31, No. 4. P. 1015–1038.

15. Seixas, P. Benchmarks of Historical Thinking: A Framework for Assessment in Canada. 2006.